

● Klarer ikke «systemene» å forholde seg til hele mennesker?

Å falle utenfor er vondt

INNSPILL

KÅRE AALBERG

Tidligere rektor/daglig leder MN Vekst AS

Min bakgrunn for denne ytringen er 26 års erfaring fra pedagogisk arbeid i grunnskolen og 10 års arbeidserfaring i en arbeidsmarkedsbedrift. I hele mitt yrkesaktive liv har jeg vært opptatt av hvordan en kan styrke barn og ungdom til «gagns menneskje i heim og samfunn» ut fra sine forutsetninger.

Det er min overbevisning at det er et allment menneskelig behov å bli sett og anerkjent. Hva som er drivkrafta kan selvsagt diskuteres. Det å kunne bidra med, og/eller utføre noe av betydning for andre er et viktig grunnlag. Dette utvikles fra livets begynnelse og leder fram mot det Maslov benevner som «selvrealisering. Vi vokser i et samspill mellom stigende erfaring/ferdigheter/forutsetninger og omverdens forventninger, slik Nils Arne Eggen beskriver i sin God-fot-teori.

Norsk skolepolitikk har vært preget av dynamikken mellom samfunnets forventninger og den enkelte elevs individuelle behov. Forholdet mellom kollektivets læring og den enkelte elev sitt behov, har variert. Mantraet de siste 50 åra har vært «Tilpasset opplæring ut fra til den enkelte elevs forutsetninger». Samtidig har «Nasjonale prøver» (de siste 10-15 årene) gjort elevgruppass læringsutbytte viktigst og nedprioriterte individuell tilpassing.

Tilpasset opplæring er etter min mening en viktig «visjon». Når frafallsprosenten i et 12-årig skoleløp (grunnskole og videregående skole) er på om lag 30 prosent, bør erkjennelsen være at en ikke har lyktes.

400.000 voksne mennesker har vansker med lesing/skriving og 500.000 voksne mennesker har mangelfulle kunnskaper i hverdag-regning hevder KompetanseNorge (tidligere VOX). Ifølge NAV er det om lag 200.000 mennesker i arbeidsfør alder med nedsatt arbeidsevne i arbeid og aktivitet.

FLT (Forbund for ledelse og

teknikk) skriver i sitt hørings-svar til statsbudsjettet om gruppen med nedsatt arbeidsevne:

«Dette dreier seg i hovedsak om personer med sammensatte utfordringer og lidelser hvor psykiske lidelser er dominerende for de yngre aldersgruppene, mens muskel- og skjelettlidelser preger gruppen jo eldre man blir. Mange sliter også med lese- og skriveutfordringer og rusvansker.»

Årsakene til at barrierene til arbeidsdeltakelse er så høye, er mange og sammensatte. I vårt post-moderne samfunn er effektivitetskravene så store at en må være 100 prosent (arbeids-) før, og vel så det, for å ha en jobb over tid.

Kravene til kompetanse og omstilling øker stadig. Per Bjørn Foros stiller i sin kronikk «Det stedløse menneske» i Dagbladet 26. oktober spørsmålet «Hvor mye tåler vi av oppbrudd, endring, omstilling, utskifting – bort fra steder og relasjoner»

Arbeidsmarkedsbedriftene har et samfunnsoppdrag som omfatter organisering av arbeid for de som har særskilt behov og avklare, samt følge opp personer med særskilte behov med mål om arbeidsdeltakelse (mellom 100 prosent før og 100 prosent ufør). NAV søker personer inn i disse tiltakene.

Med utgangspunkt i innsøkingene fra NAV ser en generelt at stadig flere personer har store utfordringer i inngangen til arbeidsdeltakelse. Det har de siste årene vært en økning i al-

dersgruppen som omhandler overgang fra videregående skole til selvstendig voksenliv. Dette er unge som enten har valgt å slutte, eller det er unge som ikke har noe tilbud etter fullført videregående.

” **Det er «storsamfunnets» plikt å bidra til at livet blir lettest mulig for de som sliter mest.**

At unge mennesker ble gående på ulike arbeidsmarkedsstiltak innsøkt fra NAV, beskrev tidligere arbeidsminister Robert Erikson som personens «strafferunder» i tiltaks-jungelen.

Når vi ser at personer som så vidt har passert 20 år blir søkt inn på sitt 6. NAV-tiltak vil vi karakterisere dette som «mange strafferunder».

Min sterkeste opplevelse i mitt arbeid i en arbeidsmarkedsbedrift var da mor til en tidligere elev kom 12 år etter skolestart og lurte på hvilket tilbud sønnen kunne få. Det eneste alternativet etter fullført videregående var påvente av svar på elevplass på en Folkehøgskole.

Nå ser jeg at det gjennom NAV kommer økt innsøking av unge som nylig har avsluttet videregående. Det er unge som skole eller NAV tilsynelatende ikke har tilstrekkelig kunnskaper om. Dette kan være personer som i sitt 12-årige skoleløp

har hatt mye spesialpedagogisk opplæring. Det kan være personer med så relativt store funksjonshemninger at de har svært små sjanser til å komme inn i et ordinært arbeidsliv.

Fra min grunnskoletid vet jeg at skoleverket har utfordringer når det gjelder overgang (fra barnehage til barneskole til ungdomsskole til videregående skole). Men jeg kan ikke la være å stille spørsmålet: Hvordan har 12 års skole forberedt dem til «eget» voksenliv?

I dette perspektivet blir jeg kritisk til oppslaget i T-A 18. oktober med overskriften «KLARER IKKE Å FÅ BUKT MED SPESIALUNDERVISNINGEN».

Overskriften burde etter min mening vært:

«KLARER IKKE SKOLE Å TILPASSE UNDERVISNINGEN?» eller «ER SPESIALUNDERVISNINGEN I SKOLEN FOR DÅRLIG?» eller «KLARER IKKE SKOLEN Å FORHOLDE SEG MENNESKENE?»

«NOU 17/2016 – På lik linje» beskriver utviklingen for hvordan utviklingen har vært i tilbudet til mennesker med utviklingshemming etter Ansvarsreformen i 1991. Når det gjelder opplæringstilbudet i skoleverket viser utredning at ikke alle elever er På lik linje. Opplæringstilbudet til unge med utviklingshemming er, i forhold til elevene for øvrig, preget av lavere kompetanse og langt mindre målrettet undervisning.

Ut fra min erfaring som lærer i

grunnskolen koblet med den virkelighet jeg ser med ståsted arbeidsmarkedsbedrift blir de elevene med de største funksjonshemningene offer for en systemsvikt som ikke sikrer menneskeverdet godt nok. Det er etter min mening uverdigg når unge med relativt store funksjonshemninger skal måtte gjennom strafferunder innen NAV-systemet fordi skoleverket ikke har forberedt dem til et mest mulig «selvstendig» voksenliv.

Det er «storsamfunnets» plikt å bidra til at livet blir lettest mulig for de som sliter mest. De forholdene jeg har omtalt må bedres. Dette må skje gjennom mange grep. Selv tillater jeg meg til å peke på 3 tiltak:

For å styrke unges evne til å etablere eget voksent liv bør det skje en

▪ **Styrking av elevenes** individuelle læreplaner i forhold til fremtidig selvstendig voksenliv.

▪ **Overgangene mellom** nivåer i utdanning er begge nivå sitt ansvar (barnetrinn og ungdomstrinn har ansvar, ungdomstrinn og videregående har ansvar, videregående og NAV har ansvar)

▪ **Bort med unødvendige** kartlegginger i ulike faser og sikre kunnskap til god tilrettelegging for «hele mennesket» ved etablering av selvstendig voksenliv for de som har de største funksjonshemningene.